

ходи не са нищо друго освен производението на използваното факторно количество по съответната факторна цена, която се определя на пазарите и като такава не може да не се влияе от координационната форма в стопанството. Строго разграничение между ТР и ПР е възможно на практика само в случай на тясно технологично дефиниране на производствената функция при липса на всякакви организационни аспекти. По-късно Норт сам обединява „трансформационната“ и „трансакционната функция“ в единна производствена функция²³, типична за всяко предприятие (North, 1994):

$$Q=f(L_p, K_p, D_p, IG_p, L_a, K_a, D_a, IG_a, E; T, I), \quad (1)$$

където Q - продукт (output); L - труд; K - капитал; D - земя; IG - междинни блага (intermediate inputs); E - предприемачески умения; T - техника; I - институции (L_p, K_p, D_p, IG_p - трансформационна функция; L_a, K_a, D_a, IG_a - трансакционна функция).

Принципното затруднение при разграничаването между ТР и ПР може да бъде преодоляно чрез тясно времево и пространствено концентриране върху конкретни ситуации. Именно в такива случаи - разглеждане на едно

национално стопанство²⁴ или отделно предприятие към даден момент и при дадена технология - емпиричният подход на Уолис и Норт е приложим при внимателна интерпретация на данните (Reichhardt, 1995, p. 53). ТР, бидейки свързани с правното преобразуване на благата, представляват тук стойността на изразходените ресурси за организация на сделките: пазарни или вътрешнофирмени. Тази позиция е възприета и в настоящото изследване с оглед на предоставяната от нея възможност за емпирично установяване на размера на ТР в предприятието в даден момент.

Що се отнася до стопанската практика, на пръв поглед изглежда, че за отделния икономически субект разграничаването между трансакционни и производствени разходи е ирелевантно (значение при вземането на решения има размерът на общата нетна полезност или печалбата, независимо дали направените разходи са категоризирани в отделни групи или са отчетени просто като разходи). Но на рационалния предприемач, стремящ се към максимизиране на нетния финансов резултат, знанието за това кои разходи са трансакционни, т.е. могат да бъдат повлияни чрез промяна в организацията на стопанската дейност, ще послужи за постигане на по-добър стопански резултат.

²³ „Превръщането на вложените труд, земя и капитал в стоки и услуги струва ресурси и това преобразуване е функция не само на прилаганата технология, а също и на институциите.“ (North, 1992, p. 74).

²⁴ Например при изследването на прехода между различни стопански системи еднозначно разграничение между двата вида разходи трудно може да бъде постигнато. Както показва теорията на икономическите системи, дори технологичният напредък и с това наличната технология в даден момент зависят от стопанската организация на обществото, т.е. от формите на координация на икономическата дейност (Reichhardt, 1995, p. 52).